

I.

1.

Jednu červnovou neděli roku 1905 šla moje babička Luisa Ochranová s procesím na pouť. Děti se nedivily, choďovala dost často: do Staré Boleslavi, do Vambeřic, na Svatou horu, někdy i k Marii Pomocné ve Slezsku. Jednou putovala až do Mariazellu pod Alpami. Moje babička Luisa byla totiž velmi zbožná žena. Také měla dost důvodů, proč padnout na kolena před oltářem Bohorodičky, své nejmilejší svěřice. Třetí příčina, která ji vedla na ty posvátné výpravy, byla, obávám se, docela světská: Luisa ráda cestovala. A mohla si chudobná vdova jen tak, sama, bez důvodu vyjet na výlet? A takhle s procesím, v počestném houfu, přece vyrazila do světa, smysluplně a lacino.

O děti se postarala; v troubě mají pekáček sekané, kastrol zelí a vdolky. Kafe k snídani holky uvařej, topení jim připravila. Jindy to dělá Andulka, ale dneska Luisa sama nachystala do kamen, pro klid duše. U kraje plotny v hrnci jsou knedlíky na pařáku. Aby nikdo nemohl říct, že Ochranová chodí po poutích a děti nechá hladem. Aby to nemohla říct Ta, Tamta, co jí celý život kouká přes rameno a číhá na každou chybičku.

„Kam jdeš na pouť, maminko?“ zeptala se Zdenka. Luisa sebou trhla: zrovna ty se ptej! Kdybych se podřekla, kam jdu, třeba se dovtípíš.

„Na Chlumek,“ pokrčila rameny, „ani pořádně nevím, kde to je, snad kdesi u Pardubic. Jdeme s procesím od svatého Vojtěcha, oni to znají, tak nás dovedou.“

Zdena se tím spokojila a Luise odlehlo. Hlavně když nepadlo slovo Luže. V Luži, dole pod Chlumkem, pod chrá-

mem Marie Panny, je léčebný ústav pro tuberácké děti. Kdyby řekla, že jde do Luže, Zdena se dovrtí; přece ví, co jí schází. A myslela by, že ji matka chce dát do ústavu.

Ale vždyť ji chce dát do ústavu!

(Tys to dopracovala, syčí jí za zády Tamta.

Však jsou tam jiné děti, a kolik, omlouvá se Luisa. Není na tom nic špatného!

Byl z tuberáckého rodu, řekne Tamta pohrdavě. Já jsem tě varovala! Já tě varovala!

Vilma Horáčková je z takový solidní rodiny, a dostala souchotiny, drží se svého Luisa. Půl roku tam byla, a jak ji dali do richtiku. Jen kvete!)

„My jsme to samozřejmě platili,“ vysvětlila Luise sestřenka Horáčková poněkud zvysoka. „Ale ty jsi nemajetná vdova; když si podáš žádost, přispěje ti sirotčí fond. Dojdi si rovnou za ředitelem, tuhle ti napíšu, jak se jmenuje. Moc hodný člověk. On ti poradí. A pěkně ho od nás pozdravuj!“

Minulou neděli o tom Luisa mluvila s Ládíkem, nejstarším synem. Vzala ho stranou, aby ostatní děti neslyšely.

„Ty chceš psát na chudinský úřad?“ vyjel na ni. „Propána, copak jsme klesli tak hluboko?“

(Má strach: co kdyby se to dověděl někdo u firmy!)

Ladislav pracuje „u firmy“ druhým rokem. Šel tam nerad; přesněji řečeno vyváděl jak pominutý. To byl ještě naživu otec. Naživu, na smrtelné posteli.

„Moc mě to mrzí, chlapče, ale s univerzitou se rozluč. Můj klient, majitel salonu Háša a syn, tě vezme k sobě, už jsem s ním mluvil.“

„Nejsem krejčí,“ namítl Láda.

„Nejsi nic!“ vykřikl otec a rozkašlal se. „Budeš dělat účetního, to se naučíš,“ dokončil vyčerpaně, když záchvat pominul.

Naučil se to. Má slušný příjem, jeden oblek nebo plášť ročně gratis, kvůli reprezentaci; ostatní za režijní cenu.

(Když říká „firma“, vyslovuje to s velkým F. A většinou už říká „Naše firma“.)

„Nemluv tak hlasitě,“ zašeptala Luisa. „Uslyší tě. Tak mi porad, co mám jiného dělat. Kašle, potí se, dvakrát za noc si převlíká košili. S Jakubem to začalo stejně.“

Láďa sklopil oči. (Panebože, ten koberec je ubohý!)

„Ty si všechno moc bereš, maminko! Třeba se jenom nachladila, a ty hned vidíš bůhvíco,“ řekl konejšivě, protože chtěl odejít. „A že se potí – možná má těžkou peřinu. Já jsem svou bytnou taky požádal o lehčí...“

„Potíš se?“ vyhrkla Luisa polekaně.

„Ale ne, máti, prosím tě... Jen mi bylo horko.“

Hleděla na něj s udivenou směsicí lásky, pýchy a nechuti. Její syn; mladý, nadějný zaměstnanec firmy Háša a syn, krejčovský salon pro pány. Fešák, jako ze škatulky. Švihák. Sobec. Jakub mu opatřil dobré místo. Postaral se o něj. O všechno se snažil postarat. Ještě tři roky na univerzitě, tak dlouho byste nevydrželi. Zdena ať učitelský ústav dokončí, má rok a půl, to snad zvládnete. Mášu dej do učení, Anču samozřejmě taky.

Všechno mi ještě hleděl zařídít, vzpomíná Luisa a slzy má na krajíčku. Syn postřehl, jak se jí krabatí tvář, urychleně končí rozhovor: „Jestli si myslíš, že by Zdence prospěl venkov, napiš strýci Václavovi, oni ji tam jistě vezmou. Nezlob se, máti, teď už musím jít. V týdnu se sem nedostanu, máme moc práce – asi zas až v neděli.“

(První, co udělal, když začal vydělávat: najal si pokoj. U vdovy po učiteli: zvláštní vchod, balkon, snídaně. Domů chodí jen v neděli na oběd.)

„Příští týden jdu na pouť, Láďo.“

„Už zas? Tak to přijdu až za čtrnáct dní.“

Letmo ji políbil na čelo. „Tomu strýci Václavovi napiš!“

Dívala se za ním, jak odchází, jak mizí na celých čtrnáct dní. Fešák, švihák, sobec, ale její syn. Je vůbec možné zahnat své dítě navěky? Vzpomene si někdy Tamta na Luisu? Na svou prvorozenou? Napíšu Václavovi, uvažovala,

poručník mi to přece také radil, ptal se: „Copak vy nemáte příbuzné na venkově, paní Ochranová? Že hned pomýšlíte na ústav?“

„Manželův bratr má hospodářství na Šumavě.“

„No tak vidíte!“

„Není to žádný statkář,“ řekla váhavě. „Jen malý rolník.“

„A vaše rodina?“ Číhavě se předklonil.

Už to gesto ji přesvědčilo, že všechno ví. Léta pracoval s Jakubem ve stejné kanceláři, jistě na to někdy přišla řeč. Vydědění je právní akt, a oni byli právníci.

„Neudržuji styky se svými příbuznými.“

Jsem vyděděná, prokletá. Tohle jste chtěl slyšet, pane doktore?

Poručník má protivný zvyk dlouze civět do papíru, jako by o něčem přemýšlel. Poťukává si násadkou do stolu. Kdyby netukal, myslela by, že dříme.

„Uvážila jste, paní Ochranová, že je to léčebný ústav pro děti?“ Pohlédl na ni vypouklýma bledýma očima. „Nejspíš přijímají jen do osmnácti a slečně Zdeně už bude osmnáct.“

„Až za sedm měsíců,“ namítla. „Třeba by jí těch sedm měsíců stačilo. Dcerku mých známých...“

Nenechal ji domluvit: „Nějaký čas také trvá, než se žádost vyřídí.“

Možná by jí pomohlo i půl roku, jako Vilmě, myslela si. Od vás, pane doktore, přece nechci víc než podpis. Naděláte cirátů, a já bez vašeho podpisu nic nepořídím, protože vy jste poručník a já jen její matka. Co znamená matka na počátku 20. století?

Zíral před sebe a tukal do stolu. „Nejdřív byste měla zjistit, jestli ji vůbec vezmou,“ řekl konečně. „V kladném případě vám samozřejmě žádost napíšu.“

Proč by měl psát žádost? Celých dvaatřicet roků života s Jakubem sama psala nejrůznější žádosti a podání. Melouchy; celých dvaatřicet let jim byla každá koruna dobrá. Lidé chodili: Pane doktore, prosím jich, napíšu mi tohle, napíšu mi ono – možná tušili, že většinu těch petic píše Luisa.

Spolkla vztek: „Já se na to tedy přeptám, pane doktore.“
Mírně nadsedl v křesle. Uklonil se, jako když si uvolňuje
přiškrcený límec. „Služebník, paní Ochranová.“
Dokud žil Jakub, tenhle „služebník“ Luise líbal ruku.

2.

Napadla ji záminka, jak by se mohla do Luže dostat a doma
nic nevysvětlovat. Konají se tam slavné poutě. Zeptá se paní
Krafkové z přízemka: nedávno povídala, že si koupila pout-
ní kalendář.

Krafková couvla do kuchyně, sáhla pro knížku nahoru na
kredenc, chvíli listovala: „Tady je to. Tři velké poutě do
roka; Třešnová má být za měsíc.“

Pak ještě příběhla nahoru celá udýchaná: „Já bych šla
taky, paní sousedko, jestli by vám to nevadilo, já na tu stra-
nu nikdá nebyla. Vyzvím, která fara chystá procesí, a šla
bych s vámi, jo? Vidíte, tohle jsem vám chtěla ukázat,“ šer-
muje knížečkou, „v tom poutním kostele mají zázračný ob-
raz, nějaký hraběnce uzdravil na smrt nemocnou dceru.“

Konec té věty se vyhoupl do otazníku, paní Krafková
čeká ve dveřích, jestli se Luisa svěří, jestli se přizná, že prá-
vě kvůli tomu obrazu chce jít orodovat na Chlumeck. I slepý
by si všiml, jak jejich Zdenička poslední dobou schází,
a povídala Rádllová, co s nima sousedí, že to děvče celý noci
prokašle. Luisa není zrovna sdílná osoba; Krafková ještě
chvíli otálela, pak dala spánembohem a trochu dotčeně du-
pala po točitých schodech do přízemku.

3.

Vyjížděli pozdě večer, prostí poutníci dobytčím vagonem,
pan páter, kaplani a madona s nosítky v kupé. Poutníci se
usadili na podlaze vagonu, opření o stěny nebo záda o záda;

fajnovější ženské si pod sebe rozprostřely pléd. Polohlasně hovořili, a když je rytmické hrkotání vlaku ukolébalo, dřímali sesunutí jeden na druhého v důvěřivé bezostyšnosti spánku.

Luisa nespala. Vklíněná mezi Krafkovou a jakési děvčátko, které jí později spadlo do klína, přemílala si v hlavě, co poví těm doktorům. Nač nesmí zapomenout, na co se musí zeptat. Hlavně na to, jestli by Zdenu vzali, když jí už letos bude osmnáct. V kapse nahmatala papírek, Růža Horáčková jí napsala jméno majitele ústavu, ale za tím samozřejmě Luisa nepůjde, stačí nějaký úředník nebo obyčejný doktor. Všecko si zapíše, aby pak nezapomněla; Jakub si vždycky také všechno psal. Zrovna na ten papír od Růženky, po rubu je tam ještě místa dost. A pozdrav vyřídí, Růženka jí to kladla na srdce: řekni, že moc pěkně pozdravujeme a Vilmička že je zdravá a veselá.

K ránu i Luisa usnula, a tvrdě, museli ji budit, když vlak zastavil a všichni se hrnuli ven jediným širokým otvorem vagonu. Krafková jí na nástupišti pomohla svázat krabici s jídlem do plédu, tak, teď s tím na záda a pospěšte si, ať nám neutečou, chlapi s nosítky už jsou kdoví kde vpředu.

Svěží jarní vzduch je probral z dřímoty. Za posledním stavením nasadil předzpěvák notu mariánské písně, Luisa se vroucně připojila, společný zpěv ji zvedl náladu. Najdu ten ústav, poptám se, napíšu žádost, všechno dobře dopadne. Pane doktore, v zimě jí bude osmnáct, ale je skoro hotová učitelka, mohla by vypomocť s menšíma dětma, pane doktore, ona je šikovná, ochotná, doopravdy.

„Tisíckrát... těbe... ó matič... Ježíšé...“

Vítr jim trhal slova od úst, voňavý jitřní vítr, teď za chládku se dobře šlo. Silnička točitá, svažitá, první ves, také už vstávají, chystají se na pouť.

„Koukejte, paninko, ta vyhlídka!“

Za Dobrkovem pohled jak z divadelního balkonu: dole na jevišti městečko (těsně u rampy řeka a most), na dvou návrších dvě dominanty, barokní chrám a rozeklané trosky hradu. Kdo chystal tuhle scénu, nezapomněl na nic; ještě je tu

jeden kostel se skromnější hranolovou věží, kus pod ním synagoga, střechy domů a chalup mezi košatými stromy. Městečko jako z pohádky, jen tu léčebnu Luisa nikde neviděla; nevádí, Ružena Horáčková povídala, že kancelář je rovnou na náměstí, jde se tam širokým průjezdem, to najdeš, Lojzičko, mají na vratech tabulku. Hlavně aby tam někdo byl, v neděli, a v poutní neděli k tomu.

Jestli mi slíběj, že by Zdenu vzali, hned zítra napíšu na sirotčí fond, umiňuje si Luisa. Však se Ládík nezblázní.

„Pod kopcem si umyjeme nohy v potoce,“ řekla zas ta žena, co ji upozornila na vyhlídku. „A obujem se.“

Jenže Luisa šla v botách už z vlaku, nebyla zvyklá chodit bosky, i když věděla, že se tím dá ušetřit.

Tam, kde cesta vedla přes mostek, sestoupili po drnech k vodě. Byla chladná, příjemná; ženské pozvedaly sukně nad kotníky, křičely na chlapy otočte se, otočte, ale byla v tom spíše koketerie než opravdový stud. Stejně jdou s procesím buď kluci, nebo dědkové. Pan páter je trochu mladší, ale ten se ne počítá.

Na protějším břehu táboří jiní poutníci, v mělké vodě se potkávají.

„Odkudpak jdete?“

„Z Chrudimě.“

„Přijeli jste?“

„Ale kdepak, my pokaždý pěšky. Nazpátek zas. Vy jste Pražáci?“

Za křovím se převlékají družičky, bílé šaty si nesly v krabicích na zádech, šaty i věneček z látkových kvítků.

Do města šlapou obě procesí v závěsu, ale každé zpívá jinou píseň, překřikují se. Teprv když se pan farář od svatého Vojtěcha zaškaredil a napomenul předzpěváka, Pražáci ztichli a připojili se k Chrudimským.

Stejně už byli v ulicích, mezi poutovými boudami, mezi atrakcemi, kde trhovci vykládají zboží a svěští spěšně dostavují kolotoče a houpačky. Obchody kolem náměstí jsou dokořán, hospody vydechují slibné vůně.